

УДК 821.112.2

БАЙЛЮК Наталія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри лінгводидактики, Державний університет «Одеська політехніка», пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна (nataliia.bailiuk@opi.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0520-6660>

ТРЕТЬЯК Олена – студентка кафедри романо-германської філології та методики навчання іноземних мов, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, вул. Рєпіна, 12, Ізмаїл, Одеська область, 68600, Україна (lena.tretiak.8@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3838-9715>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.3>

Бібліографічний опис статті: Байлюк, Н., Третьяк, О. (2021). Трансформація тексту пісні *Die Gedanken sind frei* від початку її створення до сьогодення. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 45, 30–40. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.3.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕКСТУ ПІСНІ *DIE GEDANKEN SIND FREI* ВІД ПОЧАТКУ ЇЇ СТВОРЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті проаналізовано трансформацію тексту пісні *Die Gedanken sind frei* від початку її створення до сьогодення. Трансформація пісенних текстів є одним з актуальних питань у літературознавстві. Кардинальні зміни суспільно-політичних орієнтирів, потреба виділення нових понять і явищ, посилення експресивних функцій мови сприяли індивідуально-авторському переосмисленню пісенних текстів. Актуальність дослідження полягає в аналізі та всебічному дослідженні трансформації тексту пісні. Мета цього дослідження у сфері літературознавства полягала у з'ясуванні історії виникнення пісні, дослідженні змін синтаксичних, семантичних та морфологічних, у порівнянні, зіставленні та аналізі різних варіантів тексту пісні, визначенні їх місця та часу друку; пошуку та зібранні авторських та колективних видань, у яких була надрукована пісня; у перекладі деяких елементів, які пояснюють трансформацію тексту пісні в різних виданнях, а також використання пісні у певних суспільних сферах та історичному часі. Аналіз трансформації тексту відобразив зміни, які відбулися з піснею протягом сорока двох років (приблизно з 1800 та до 1842 р.), а також усі інші зміни, які зазнав текст пісні в письмовому незафіксованому вигляді та усному відтворенні. Із нашого дослідження випливає, що пісня зазнала таких змін, як пропуск першої та п'ятої строф початкового варіанту, переміна строф місцями, додавання нових строф, їх присвоєння певним персонажам та голосам (на прикладі тексту 1806 р., опублікованого Арнімом та Брентано), у публікації 1842 р. з'являється епіграф середньовісньонімецькою мовою, текст пісні зазнає фонетичних, морфемних, семантичних, лексичних, граматичних та пунктуаційних змін. На завершення варто сказати, що, незважаючи на всі

вищевказані зміни, пісня завжди була символічною у часи політичних негараздів: вона виражала прагнення до свободи, незалежності, виступала у ролі протесту, а також уселяла впевненість та піднімала дух народу.

Ключові слова: трансформація тексту пісні, аналіз різних варіантів тексту, зіставлення та порівняння синтаксичних, семантичних та морфологічних змін.

BAILIUK Nataliia – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Linguodidactics, Odesa Polytechnic State University, 1, Shevchenko avenue, Odesa, 65044, Ukraine (nataliia.bailiuk@opu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0520-6660>

TRETIK Olena – Student at the Department of Romano-Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, Izmail State University of Humanities, 12, Repina str., Izmail, Odesa region, 68600, Ukraine (lena.tretiak.8@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3838-9715>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.3>

To cite this article: Bailiuk, N., Tretiak, O. (2021). Transformatsiia tekstu pisni «Die Gedanken sind frei» vid pochatku yii stvorennia do sohodennia [Transformation of the song lyrics «Die Gedanken sind frei» from the beginning of its creation till nowadays]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 45, 30–40. doi 10.24919/2522-4565.2021.45.3: [in Ukrainian].*

TRANSFORMATION OF THE SONG LYRICS «DIE GEDANKEN SIND FREI» FROM THE BEGINNING OF ITS CREATION TILL NOWADAYS

Summary. This article provides the analysis of the lyrics transformation of the song “Die Gedanken sind frei” from the beginning of its creation till nowadays. Transformation of the song lyrics is one of the topical issues in literary studies. Determining changes in socio-political life, the need to highlight new concepts and phenomena and to strengthen the expressive functions of language stimulated the individual-authorial reinterpretation of the song lyrics. The relevance of the study lies in the analysis and comprehensive research of the lyrics transformation. The purpose of research in the field of literary studies consists in the clarifying of the song’s creation history, studying of the syntactical, semantical and morphological changes in comparison, contrast and by means of analyzing the different versions of the song, discovering their place and time of printing; searching and collection the author’s and collaborative editions in which the song was published; in the translation of certain elements that explain the transformation of the lyrics in various publications and also in the causal research of the use of the song in certain social spheres and historical times. The analysis of the text transformation imaged the changes that occurred with the song during the forty-two years (from around 1800 until 1842), as well as all other verbal unrecorded changes that the lyrics of the song underwent. From our research it follows that the song has undergone such changes as omission of the first and fifth strophes of the original version, transposition of strophes, addition of new strophes, their assignment to certain characters and voices (for example, the lyrics of 1806 by Arnim and Brentano); in publication of 1842 appeared the epigraph

in Middle High German and the lyrics underwent phonetical, morphological, semantical, lexical, grammatical and punctuative changes. Finally, it can be said, that despite all the mentioned changes, the song has always been symbolic in times of political problems: it expressed the desire for freedom and independence, acted as a protest, instilled confidence and lifted people's spirits.

Key words: *lyrics transformation; analysis of different versions of the text; comparison and contrast of syntactical, semantical and morphological changes.*

Постановка проблеми. Трансформація пісенних текстів є одним із актуальних питань у літературознавстві. Кардинальні зміни суспільно-політичних орієнтирів, потреба виділення нових понять і явищ, посилення експресивних функцій мови сприяли індивідуально-авторському переосмисленню пісенних текстів. **Актуальність нашого дослідження** полягає в аналізі та всебічному дослідженні трансформації тексту пісні *Die Gedanken sind frei* від початку її створення до сьогодні. У цій сфері літературознавства текст пісні досліджували такі вчені, як Георг Нагель, Хайнц Рьоллеке, Пітер Фаузер та Вольфганг Штайніц, проте їхні розвідки не носили лінгвістично-порівняльного характеру, тож цей аналіз як у сфері літературознавства, так і у сфері лінгвістики продовжує бути актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвідка Георга Нагеля була спрямована на вивчення появи «вільних думок» із часів античності до середньовіччя, час виходу публікацій пісні та варіанти музичного супроводу пісні (Nagel, 2016). Аналіз тексту Хайнца Рьоллеке був спрямований на походження пісні у збірці пісень *Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder* (Rölleke, 1987). Пітер Фаузер та Вольфганг Штайніц зосередили свою увагу на збірці *Schlesische Volkslieder mit Melodien: Aus dem Munde des Volkes* та з'ясували причину появи п'ятої строфи (Steinitz, 1979, с. 165).

Як бачимо з наведеного короткого огляду останніх досліджень та публікацій, вивчена пісня *Die Gedanken sind frei* недостатньо. Також слід зазначити, що вона не була предметом спеціального порівняльно-зіставного дослідження.

Метою статті є всебічний розгляд трансформації пісні та літературознавчий аналіз тексту. Мета передбачає розв'язання таких завдань:

- з'ясування історії виникнення пісні та подальша сфера її застосування;
- використання пісні в певних суспільних сферах та історичному часі;
- пошук та зібрання авторських та колективних видань, у яких була надрукована пісня;
- виявлення різних варіантів тексту пісні, їх співвідношення з місцем та часом друку;
- археографічний пошук та збір видань різних років, які вміщують у собі цю пісню;
- переклад деяких пояснювальних елементів на сторінках видань;
- порівняння та зіставлення варіантів тексту з погляду семантики, морфології та синтаксису.

Об'єкт дослідження – варіанти тексту пісні 1800, 1806, 1842 рр. й усі метаморфози тексту, спричинені його друком у різних виданнях, а також усним від-

творенням; час, місце, історичні події, які послуговували поштовхом до створення початкового варіанту тексту пісні; видання збірок пісень, на сторінках яких була надрукована пісня; автори видань та рід їхніх занять; наукові праці дослідників та їх аналіз і пояснення трансформацій тексту; електронні джерела, статті.

Предметом дослідження є літературознавчий аналіз тексту пісні, зіставлення та порівняння різних варіантів тексту пісні від кінця XVIII ст. до сьогодення, пошук видань різних років, у яких пісня була надрукована, з'ясування передумов з'яви пісні, трансформації пісні протягом століть, а також сфера та час активного використання пісні в суспільних колах.

Виклад матеріалу. Початковий текст пісні *Die Gedanken sind frei*, згідно з текстом статті Георга Нагеля *Ich denke, was ich will. Zu Die Gedanken sind frei* на сайті *Deutsche Lieder. Bamberger Anthologie*, з'явився наприкінці XVIII ст. у Швейцарії та на півдні Німеччини (Nagel, 2016). Точна дата створення невідома, але Георг Нагель (2016) стверджує, що вперше текст надруковано на листівках 1780–1790 рр. Автор тексту пісні від самого початку був невідомим.

Початковий варіант пісні значно відрізняється від того, що відомий у наші дні. Згідно з одним із джерел, початковий текст пісні надрукований на форзаці збірника Ахіма фон Арніма *Sieben sehr schöne Neue Lieder* близько 1800 р. та виглядав так:

*Beleget den Fuß
Mit Banden und mit Ketten
Daß von Verdruß
Er sich kann nicht retten,
So wirken die Sinnen,
Die dennoch durchdringen.
Es bleibt dabei:
Die Gedanken sind frei.
Die Gedanken sind frei
Wer kann sie erraten?
Sie fliehen vorbei
Wie nächtliche Schatten;
Kein Mensch kann sie wissen,
Kein Kerker verschließen
Wer weiß, was es sei?
Die Gedanken sind frei.
Ich werde gewiß
Mich niemals beschweren,
Will man mir bald dies,
Bald jenes verwehren;
Ich kann ja im Herzen
Stets lachen und scherzen;
Es bleibt dabei:
Die Gedanken sind frei*

*Ich denk was ich will
und was mich erquicket,
Und das in der Still
Und wenn es sich schicket;
Mein Wunsch und Begehren
Kann Niemand mir wehren;
Wer weiß was es sei?
Die Gedanken sind frei.
Wird gleich dem Gesicht
Das Sehen versaget,
So werd ich doch nicht
Von Sorgen geplaget.
Ich kann ja gedenken,
Was soll ich mich kränken?
Es bleibt dabei:
Die Gedanken sind frei.
Ja fesselt man mich
Im finsternen Kerker,
So sind doch das nur
Vergebliche Werke.
Denn meine Gedanken
Zerreißen die Schranken
Und Mauern entzwei:
Die Gedanken sind frei (Steinitz, 1979).*

У статті *Ich denke, was ich will. Zu Die Gedanken sind frei* стверджено, що музика до пісні була створена близько 1800 р., а у збірці пісень під назвою *Sah ein Knab' ein Röslein stehn Deutsche Volkslieder – Volkstümliche deutsche Lieder aus dem 19. Jahrhundert* – що між 1810 та 1820 рр. Але відомо точно, що мелодія (для фортепіано або гітари) була створена у місті Берн, сучасній столиці Швейцарії, та згодом разом з анонімним текстом увійшла до збірки пісень під назвою *Lieder der Brienzer Mädchen*, надрукованої також між 1810 та 1820 рр. (Nagel, 2016).

Передумовою до поширення пісні стала низка подій починаючи з 1819 р. після введення Карлсбадських указів, коли почалося так зване переслідування демагогів – переслідування та звільнення усіх ліберально налаштованих професорів університетів, а також заборонялася діяльність націоналістичних братств (*Burschenschaften*) та почалася цензура преси. (Schwabe, 2018; Wrede, 2009).

1830 р. пройшли демонстрації у Брауншвейзі, Геттінгені, Саксонії та Курхессіні й подальше скасування свободи преси та зборів; 1832 р. відбулася заборона ліберальних книг *Junges Deutschland* «Молодої Німеччини», було проведено з 27 по 30 травня фестиваль у замку Хамбах, на якому вимагали національної єдності, свободи та демократії (Nagel, 2016).

1837 р. була звільнена Геттінгенська сімка (вона публічно протестувала проти скасування ліберальної конституції в Королівстві Ганновер), троє з її членів були вислані за кордон (Hunger, 2002).

1848 р. разом із Весною Народів у Франції та Німеччині почалася Березнева революція, яка була частиною буржуазно-демократичних та національних повстань у Центральній Європі (Schwabe, 2012).

Під назвою *Lied des Verfolgten im Turm (Nach Schweizerliedern)* пісня була надрукована у Гейдельберзі 1806 р. в третьому томі збірки народних пісень *Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder* письменниками та основними представниками Гейдельберзького романтизму Ахімом фон Арнімом та Клеменсом Brentano. Загалом збірка містить майже 600 редактованих німецьких народних пісень (згодом з'ясувалося, що імена деяких авторів пісень усе ж таки відомі), створених протягом доби Середньовіччя та аж до XVIII ст.: любовні, дитячі, воєнні, мандрівні, чернечі, побутові, розбійницькі тощо.

У критичному виданні XX ст. Хайнца Рьоллеке описано походження кожного твору збірки, позаяк письменники Арнім та Brentano внесли певні зміни в текст задля більш гармонійного його звучання відповідно до тогочасного німецького правопису й ідеалізованого романтичного «природного стилю» (*Naturpoesie*) (Schteinitz, 1979).

На сторінках цього збірника пісня мала вже кардинально інший вигляд:

Der Gefangne

Die Gedanken sind frey,
Wer kann sie errathen;
Sie rauschen vorbei
Wie nächtliche Schatten.
Kein Mensch kann sie wissen,
Kein Jäger sie schiessen;
Es bleibt dabey,
Die Gedanken sind frey.

Das Mädchen

Im Sommer ist gut lustig seyn,
Auf hohen wilden Heiden,
Dort findet man grün Plätzelein,
Mein Herzverliebttes Schätzelein,
Von dir mag ich nicht scheiden.

Der Gefangne

Und sperrt man mich ein
Im finstern Kerker,
Dies alles sind nur
Vergebliche Werke;
Denn meine Gedanken
Zerreissen die Schranken,
Und Mauern inzwey,
Die Gedanken sind frey.

Das Mädchen

Im Sommer ist gut lustig seyn,
Auf hohen wilden Bergen;
Man ist da ewig ganz allein,

Man hört da gar kein Kindergeschrey,
Die Luft mag einem da werden.

Der Gefangne

So sey es wie es will,
Und wenn es sich schicket,
Nur alles in der Still;
Und was mich erquicket,
Mein Wunsch und Begehren
Niemand kanns mir wehren;
Es bleibt dabey,
Die Gedanken sind frey.

Das Mädchen

Mein Schatz du singst so fröhlich hier,
Wies Vögelein in dem Grase;
Ich steh so traurig bey Kerkerthür,
Wär ich doch todt, wär ich bey dir,
Ach muß ich denn immer klagen.

Der Gefangne

Und weil du so klagst,
Der Lieb ich entsage,
Und ist es gewagt,
So kann mich nicht plagen,
So kann ich im Herzen
Stets lachen, bald scherzen;
Es bleibt dabey,
Die Gedanken sind frey (Achim von
Arnim, 2014, с. 637–638).

Згідно з нашим аналізом, зникли перша та п'ята строфи, а інші строфи переставлено місцями: на першому місці поставлено другу строфу, на другому – останню, на третьому – четверту, на четвертому – третю; деякі зі слів замінено новими словами. Але однією з найбільших змін, якої зазнав початковий текст пісні, є те, що додалися три нових строфи, кожна з яких має по п'ять рядків (на відміну від початкових та редагованих строф пісні, кожна з яких містить по вісім рядків). Нові строфи тепер відповідають певним особистостям, названим словами Das Mädchen та Der Gefangne. Окрім зовнішніх змін, текст зазнав також і семантичних перетворень: тепер ми маємо не монолог людини, яка виражає твердження щодо свободи думки, а діалог між жінкою та чоловіком.

Остаточних значних змін пісня зазнала 1842 р. з виходом у світ збірки Schlesische Volkslieder mit Melodien: Aus dem Munde des Volkes, виданої

в Лейпцизі викладачем германістики Гофманом фон Фаллерслебенем та викладачем музики і композитором Ернстом Ріхтером. У цьому збірнику пісень у розділі VIII *Bermischte Lieder* на с. 307 текст пісні виглядає так:

*Die Gedanken sind frei
Diu bant mac nieman vinden,
diu mine gedanke binden.
Vridanc 115, 14.*

*Die Gedanken sind frei,
Wer kann sie errathen?
Sie fliegen vorbei
Wie nächtliche Schatten.
Kein Mensch kann sie wissen,
Kein Jäger sie schießen.
Es bleibt dabei:*

*Die Gedanken sind frei.
Ich denke was ich will
Und was mich beglückt,
Doch alles in der Still
Und wie es sich schicket.
Mein Wunsch und Begehren
Kann niemand verwehren.
Es bleibt dabei:
Die Gedanken sind frei.
Sperrt man mich gleich ein
Im finsternen Kerker,
So sind es doch nur*

*Vergebliche Werke;
Denn meine Gedanken
Zerreißen die Schranken
Und Mauern entzwei:
Die Gedanken sind frei.
Jetzt will ich auf immer
Der Liebe entsagen
Und will mich nicht mehr
Mit Grillen so plagen.
Man kann ja im Herzen
Stets lachen und scherzen
Und denken dabei:
Die Gedanken sind frei.
Ich liebe den Wein,
Mein Mädchen vor allen,
Die thut mir allein
Am besten gefallen.
Ich bin nicht alleine
Bei meinem Glas Weine,
Mein Mädchen dabei:
Die Gedanken sind frei (Hoffmann von
F., Richter, 1842, c. 307).*

На цій же сторінці після тексту пісні поміщено таку інформацію: «З Нойкірха поблизу Шенау. У *Wunderhorn* 3, 38–40 є лише чотири перші строфи нашої пісні. Якщо порівняти варіанти тексту, то всі вони являють собою діалог між *Gefangenen* «Ув'язненим» та його *Geliebten* «Коханою». Цю зміну видавець *W.* пояснив заголовком *Nach Schweizerliedern* «За мотивами швейцарських пісень» (Hoffmann von F., Richter, 1842).

Насамперед у пісні з'явився епіграф, слова якого належать мандрівному клірику епохи середньовіччя Фрейданку та взяті з його збірки прислів'їв *Bescheidenheit*; з'явилася нова строфа, зміст якої дещо відрізняється від загального змісту пісні. Дослідники в ділянці фольклористики, зокрема Пітер Фаузер та Вольфганг Штайніц, уважають, що п'ята строфа, у якій ідеться про вино та дівчину, створена, щоб обдурити тогочасну цензуру, яка читала зазвичай лише першу строфу або лише початок творів. Згодом після скасування цензури цю строфу не вилучили, а залишили останньою (п'ятою) строфою пісні (Neumann, 1961, c. 393–395; Steinitz, 1979).

Також зазнали змін:

– фонетичний склад слів: *dabey – dabei, frey – frei, schiessen – schießen, zerreißen – zerreißen*;

– морфемний склад слів: *finstern – finsteren, inzwey – entzwei, kanns – kann, wehren – verwehren, schiessen/schießen – іноді erschießen* (Аноним, 1780), *denk – denke, allen – іноді allem* (там же);

– лексичний склад тексту: деякі зі слів замінено одиницями з іншим семантичним відтінком: *rauschen – fliegen*, іноді *fliehen, erquicket – beglückt, entsagen*, іноді *absagen* (там же), *plagen*, іноді *verklagen* (Там же), *fesselt – sperrt*;

– деякі фрази набули нових елементів, але зі збереженням основного змісту: *So sind doch das nur – Dies alles sind nur – So sind es doch nur та das alles sind rein, So sey es wie es will – Ich denke was ich will, Und wenn es sich schicket – Und wie es sich schicket, Kann Niemand mir wehren – Niemand kanns mir wehren – Kann niemand verwehren* (інверсія), *Der Lieb ich entsage – Der Liebe entsagen, So kann mich nicht plagen – Mit Grillen so plagen, So kann ich im Herzen – Man kann ja im Herzen, Und das in der Still – Nur alles in der Still – Doch alles in der Still, Ja fesselt man mich – Und sperrt man mich ein – Sperrt man mich gleich ein, So sind doch das nur – So sind es doch nur – Dies alles sind nur, Ich bin nicht alleine та Ich sitz nicht alleine* (Аноним, 1780), *Bei meinem Glas Weine – bei einem Glas Weine* (там же);

– деякі фрази позначені пропуском лексичних елементів та повторами: *Mein Wunsch und Begehren та Mein Wunsch, mein Begehren* (там же);

– деякі рядки зазнали повної або часткової заміни лексичних одиниць, що призвело до зміни семантичного забарвлення: *So sind es doch nur Vergeblliche Werke та Ich spotte der Pein und menschlicher Werke* (там же); *Und will mich nicht mehr Mit Grillen so plagen та und will mich/dich auch nimmer mit Willen verklagen* (Там же), *Es bleibet dabei – та mit Pulver und Blei* (там же) – *Wer weiß, was es sei?, Kein Kerker verschließen – Kein Jäger sie schießen, Mein Mädchen dabei та es bleibet dabei* (там же);

– деякі слова зазнали зміни відмінків: *Im finsternen Kerker – та in finsternen Kerker* (там же);

– чотири перших рядки третьої строфи початкового варіанту зазнали значних метаморфоз, майже повністю змінившись у подальших варіантах тексту:

| | | |
|---------------------------------|-----------------------------------|---------------------------------|
| <i>Ich werde gewiß</i> | <i>Und weil du so klagst,</i> | <i>Jetzt will ich auf immer</i> |
| <i>Mich niemals beschweren,</i> | <i>Der Lieb ich entsage,</i> | <i>Der Liebe entsagen</i> |
| <i>Will man mir bald dies,</i> | <i>Und ist es gewagt,</i> | <i>Und will mich nicht mehr</i> |
| <i>Bald jenes verwehren;</i> | <i>So kann mich nicht plagen,</i> | <i>Mit Grillen so plagen</i> |

– у всіх варіантах тексту зазнала змін пунктуація (для прикладу візьмемо другу строфу близько 1800 р. та перші строфи 1806 та 1842 рр. видання:

| | | |
|---------------------------------|----------------------------------|---------------------------------|
| <i>Die Gedanken sind frei</i> | <i>Die Gedanken sind frey,</i> | <i>Die Gedanken sind frei,</i> |
| <i>Wer kann sie erraten?</i> | <i>Wer kann sie errathen;</i> | <i>Wer kann sie errathen</i> |
| <i>Sie fliehen vorbei</i> | <i>Sie rauschen vorbei</i> | <i>Sie fliegen vorbei</i> |
| <i>Wie nächtliche Schatten;</i> | <i>Wie nächtliche Schatten.</i> | <i>Wie nächtliche Schatten.</i> |
| <i>Kein Mensch kann sie</i> | <i>Kein Mensch kann sie</i> | <i>Kein Mensch kann sie</i> |
| <i>wissen,</i> | <i>wissen,</i> | <i>wissen,</i> |
| <i>Kein Kerker verschließen</i> | <i>Kein Jäger sie schiessen;</i> | <i>Kein Jäger sie schießen.</i> |
| <i>Wer weiß, was es sei?</i> | <i>Es bleibet dabey,</i> | <i>Es bleibet dabei:</i> |
| <i>Die Gedanken sind frei.</i> | <i>Die Gedanken sind frey.</i> | <i>Die Gedanken sind frei.</i> |

Окрім згаданих пісенних збірників, пісня *Die Gedanken sind frei* засвідчена в рукописах та збірниках пісень Альтбайєрн («Старої Баварії») 1845 р. (зокрема, у Райндинзі та Нижній Баварії), у *Das Rütli. Ein Liederbuch für Männergesang* 1888 р., а також у пісеннику Вандерфогель (*Wandervogel*) та Молодіжного руху (*Jugendbewegung*) *Der Zupfgeigenhansl* (*Das Rütli*, 1867).

У часи Другої світової війни пісня була особливо популярною та входила (часто без п'ятої та третьої строф) до багатьох пісенних збірників Гітлер'югенду, таких як *Blut und Ehre*, *Uns geht die Sonne nicht unter*, *Die Fahne hoch*, а також *Unser Lied* – пісеннику для старших класів та *Klingendes Deutschland* – пісеннику для середньої школи.

Окрім Гітлер'югенду, пісню співали у «Службі праці» (*Arbeitsdienst*) та у Вермахті. Також пісню можна було знайти в протестантських та католицьких юнацьких пісенниках, наприклад *Ein neues Lied Strampedemi, St. Georg*.

Інші книги, не пов'язані з нацистським режимом, також могли виходити з цією піснею, наприклад *Ein aufrecht Fähnlein* (Вальтера Гензеля), *Singende Jugend* та *Liederbuch für den deutschen Wanderer* (Nagel, 2016).

Висновки. Сутність викладеного зводиться до такого висновку. Від першої публікації пісні *Die Gedanken sind frei* у збірнику Ахіма фон Арніма *Sieben sehr schöne Neue Lieder* (близько 1800 р.) її текст зазнав значних змін. Їх ми простежили на прикладі публікації цієї пісні 1806 р. в третьому томі збірки народних пісень *Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder*, укладеному Ахімом фон Арнімом та Клеменсом Брентано, та 1842 р. у збірці *Schlesische Volkslieder mit Melodien: Aus dem Munde des Volkes*, упорядкованій Гофманом фон Фаллерслебеном і Ернстом Ріхтером. Окрім наведених вище збірок пісень, текст пісні *Die Gedanken sind frei* зафіксований також у низці інших збірок та пісенників різного характеру та призначення, таких як, наприклад, збірники народних німецьких пісень, Вандерфогель, Гітлер'югенду, а також у шкільних, релігійних та інших пісенниках.

Аналіз трансформації тексту відобразив зміни, які відбулися з піснею протягом сорока двох років (від приблизно 1800 до 1842 р.), а також усі інші зміни, які зазнав текст пісні в письмово незафіксованому вигляді та в усному відтворенні. Із нашого дослідження випливає, що пісня зазнала таких змін, як вилучення першої та п'ятої строф початкового варіанту, перестановка строф

місцями, додавання нових строф, їх присвоєння певним персонажам та голосам (на прикладі тексту 1806 р., виданого Арнімом та Brentano). У виданні 1842 р. наявний епіграф середньовісньонімецькою мовою, текст пісні зазнає фонетичних, морфемних, семантичних, лексичних, граматичних та пунктуаційних змін. Однак, попри всі зміни, пісня завжди була символічною у часи політичних негараздів: вона виражала прагнення до свободи, незалежності, була засобом протесту, а також вселяла впевненість та піднімала дух народу.

Перспективним вважаємо подальше дослідження тексту у руслі фонетичних та лексичних змін із метою виявлення їхніх диференційних ознак як структурних компонентів внутрішньої системи розвитку мови.

ЛІТЕРАТУРА

- Achim von Arnim L.** Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder. Berliner Ausgabe, 2014, 3. Auflage, S. 637–638.
- Achim von Arnim L., Clemens Brentano:** Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder (1805–1808). Hg.v. Heinz Rölleke. Band 3. PU: Stuttgart 1987, 622 S.
- Das Rütli. Ein Liederbuch für Männergesang / St. Gallen 1867. *Free Choral Music*. URL: https://www.cpd.org/wiki/index.php/Das_Rütli (дата звернення: 18.03.2021).
- Hoffmann von F., Richter E.** Schlesische Volkslieder mit Melodien. Leipzig, 1842. 307 S.
- Hunger U.** Die Göttinger Sieben // Georg-August-Universität Göttingen. 2002 URL: <https://www.uni-goettingen.de/de/die+göttinger+sieben/30770.html> (дата звернення: 10.03.2021).
- Literatur: Die Gedanken sind frei – Lieder der Brienzer Maedchen / Anonym (Autor), Bern 1780. *eLibrary Projekt*. URL: https://www.univie.ac.at/elib/index.php?title=Literatur:Die_Gedanken_sind_frei_-Lieder_der_Brienzer_Maedchen (дата звернення: 15.03.2021).
- Nagel G.** Ich denke, was ich will. Zu Die Gedanken sind frei // Deutsche Lieder. Bamberger Anthologie. 2016 URL: <https://deutschelieder.wordpress.com/2016/07/04/die-gedanken-sind-frei/> (дата звернення: 03.02.2021).
- Neumann F.** Freidank in: Neue Deutsche Biographie 5. 1961, S. 393–395 Online-Version. URL: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118535188.html#ndbcontent> (дата звернення: 03.02.2021).
- Schwabe F.** Demagogenverfolgung. *Lexikon. Geschichte kompakt*. 2018 URL: <https://www.geschichte-abitur.de/lexikon/uebersicht-restauration-vormaerz/demagogenverfolgung> (дата звернення: 18.02.2021).
- Schwabe F.** Deutsche Revolution 1848/49. *Themenseite. Geschichte kompakt*. 2012 URL: <https://www.geschichte-abitur.de/revolution-184849> (дата звернення: 15.03.2021).
- Steinitz W.** Der große Steinitz – Deutsche Volkslieder demokratischen Charakters aus sechs Jahrhunderten. Band I und II. Berlin 1979, 630 S.
- Wrede J.** Die Karlsbader Beschlüsse. Angst vor der Revolution // Was ist was. 2009. URL: <https://www.wasistwas.de/archiv-geschichte-details/die-karlsbader-beschluesse-angst-vor-der-revolution.html> (дата звернення: 03.03.2021).

REFERENCES

- Achim von Arnim, L.** (2014). Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder. Berliner Ausgabe, 3. Auflage, (pp. 637–638) [in German].

- Achim von Arnim L., Clemens Brentano** (1987). Des Knaben Wunderhorn. Alte deutsche Lieder (1805–1808). Hg.v. Heinz Rölleke. Band 3. PU: Stuttgart, 622 S. [in German]. Das Rütli. Ein Liederbuch für Männergesang / St. Gallen (1867). // Free Choral Music. Retrieved March 18, 2021, from https://www.cpd1.org/wiki/index.php/Das_Rütli [in German].
- Hoffmann von F., Richter E.** (1842). Schlesische Volkslieder mit Melodien. Leipzig, 307 S. [in German].
- Hunger, U.** (2002). Die Göttinger Sieben // Georg-August-Universität Göttingen. Retrieved March 10, 2021, from <https://www.uni-goettingen.de/de/die+göttinger+sieben/30770.html> [in German].
- Literatur: Die Gedanken sind frei – Lieder der Brienzer Maedchen / Anonym (Autor), Bern (1780). // eLibrary Projekt. Retrieved March 15, 2021, from https://www.univie.ac.at/elib/index.php?title=Literatur:Die_Gedanken_sind_frei_Lieder_der_Brienzer_Maedchen [in German].
- Nagel, G.** (2016). Ich denke, was ich will. Zu Die Gedanken sind frei // Deutsche Lieder. Bamberger Anthologie. Retrieved February 3, 2021, from <https://deutschelieder.wordpress.com/2016/07/04/die-gedanken-sind-frei/> [in German].
- Neumann, F.** (1961). Freidank in: Neue Deutsche Biographie 5, (S. 393–395) [Online-Version]. Retrieved February 3, 2021, from <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118535188.html#ndbcontent> [in German].
- Schwabe, F.** (2018). Demagogenverfolgung // Lexikon // Geschichte kompakt. Retrieved February 18, 2021, from <https://www.geschichte-abitur.de/lexikon/uebersicht-restauration-vormaerz/demagogenverfolgung> [in German].
- Schwabe, F.** (2012). Deutsche Revolution 1848/49 // Themenseite // Geschichte kompakt. Retrieved March 15, 2021, from <https://www.geschichte-abitur.de/revolution-184849> [in German].
- Steinitz, W.** (1979). Der große Steinitz – Deutsche Volkslieder demokratischen Charakters aus sechs Jahrhunderten. Band I und II. Berlin, 630 S. [in German].
- Wrede, J.** (2009) Die Karlsbader Beschlüsse. Angst vor der Revolution // Was ist was. Retrieved March 3, 2021, from <https://www.wasistwas.de/archiv-geschichte-details/die-karlsbader-beschluesse-angst-vor-der-revolution.html> [in German].